

לייעץ לאחרים לקבל על עצמם חומרות. ומ"מ, מי שהחליט ללכת בדרך זו, נראה לענ"ד שק"ש ותפלה כותיקין הוא ענין שראוי מאד להחמיר בו. שהרי אמרו חז"ל, אלמלא לא נברא העולם אלא בשביל קבלת מלכות שמים די, וא"כ ודאי שיש להשתדל לקיים מצוה זו בזמנה, וכמ"ש המ"ב בס' נ"ח סקי"א. ובספר אור חדש (לגר"ש מלצאן ז"ל) כ' וז"ל וכל מגמתו של יצר הרע לבטל את האדם ממצוה זו של ק"ש בזמנה, שהוא יסוד של כל התורה וכו' והיא גדולה אף ממצות תלמוד תורה כמ"ש בברכות י:, והיא חרב של ב' פיות להרוג בה יצר הרע כמ"ש בזה"ק שזה מרומז במ"ש הבא להורגך השכם להורגו עכ"ל. ותפלה היא אחד משלושה העמודים שהעולם עומד עליהם, וודאי רצוי להשתדל לקיימה בזמנה היותר נכון לכת'. וגם נראה ברור שיש בזה תועלת לענין קבלת התפלה, וכמ"ש רש"י בברכות כט:, שהזמן הנקרא עם דמדומי חמה הוא וז"ל שעת מצוה ועת רצון עכ"ל. וכל זה הוא מלבד המעלה העצומה המבוארת בגמ' דף ט: ודף י:, הנקראת סמיכת גאולה לתפלה, וכפי שיתבאר. ויה"ר שחיבורי זה יביא תועלת לרוצים להדר במצוות ק"ש ותפלה, ושלא יגרום חלילה לתקלה של היות חומרו קולו.

והנה מלבד החשש של הפרעה לסדרי הלימוד, יש עוד ענין שדורש שיקול דעת גדול. והוא שבהרבה מקומות, הרוצה להתפלל כותיקין צריך לוותר על תפלה ישיבתית. ולענ"ד קשה מאד להכריע איזו מעלה יש להעדיף, ובס"ד הארכתי בזה בח"א ס' לו. וסימן זה נוגע גם למי שאין בדעתו או ביכלתו לנהוג כותיקין, כי דרך אגב דנתי בעניני כונה בתפלה, ובכמה הלכות הנוגעות למי שדרכו להאריך בתפלה. וכבר אחז"ל שתפלה היא אחד הדברים שצריכים חיזוק, ויה"ר שאזכה להתחזק בענינים שביארתי שם, ואולי אזכה שגם אחרים ימצאו תועלת בדברי.

ובח"ב של הספר, השתדלתי לברר כיצד לקיים למעשה ק"ש ותפלה כותיקין. כי ראיתי דבר תמוה מאד, והוא שיש מניני "ותיקין" רבים שאינם נוהרים מהמכשול של תפלה לפני הנץ. וזה בעיקר משום שמצויים בשימוש בירושלים (ומסתמא המצב דומה בעוד הרבה מקומות) כמה לוחות של זמני הנץ, ובחלק מהלוחות מופיעים זמנים שהם כמה דקות לפני הזמן שניתן לראות את הנץ משום מקום בעיר. ובנוגע לשאלה באיזה לוח הזמנים נכונים, אני קיצרתי, כי אין זה שאלה של הלכה אלא של מציאות. ובתקופה האחרונה נעשו תצפיות ממקומות שונים בירושלים במשך שנים, וכל אחד יכול לעיין בתוצאות של התצפיות ולברוק על פיהם באיזה לוח הזמנים נכונים במציאות. וכן כל אחד יכול לעלות בעצמו למקום גבוה פעם או פעמיים לראות בעצמו מתי הנץ ולברוק איזה לוח הוא הנכון. ובעיקר הארכתי בשאלה העקרונית, דהיינו אם יש חיוב להיזהר להתפלל דוקא אחרי הנץ החמה, או שמא מותר לכת' להתפלל כמה דקות לפני הנץ. ומסקנתי היא, שדעת רוב הראשונים וכמעט כל האחרונים היא, שיש להיזהר מלהתפלל אפ' זמן מועט לפני הנץ, ובמיוחד המתפלל לפי שעון חייב להיזהר בזה. והנה כבר כתבתי, שאין כונתי להורות הלכה לשום אדם, וגם אין זה מקומי כלל למחות באף אחד. וכל דברי אינם אלא בבחינת תלמיד הדן לפני רבותיו. ורק בתור תלמיד באתי להקשות (כמבואר ברמ"א יו"ד ס' רמ"ב סע' כב עי"ש) על מורי ורבותי במנינים רבים, המתפללים לפני הנץ הנראה בירושלים, ולהציע שאולי ימצאו תועלת בדברי הראשונים והאחרונים שהבאתי.

ונראה לי שאחת הסיבות שרבים מקילים בענין זה היא, שידוע שרבנו הגדול מרן החזו"א זיע"א נהג להתפלל כותיקין בלי להשתמש בשעון, ויש אומרים שלא הקפיד להתפלל דוקא אחרי הנץ. והנה, מרן

ז"ל לא ביאר בכתב את שיטתו בענינים האלה, וברור שקשה לסמוך על שמועות אלה להקל נגד המפורש בראשונים ואחרונים. ומ"מ השתדלתי למיטב יכולתי לבאר את הנהגתו של מרן ז"ל, והעליתי בזה כמה נימוקים אפשריים, וגם יישבתי את שיטתו עם דברי הראשונים. ואני מקווה שלפחות הצלחתי להוכיח, שהמתפלל לפי שעון, ובפרט במקומות חוץ לבני ברק (מהמעם שביארתי בס' ח) – אין לו שום סמך בהנהגת מרן ז"ל, להקל להתפלל לפני הנץ.

ויש עוד סיבה שרבים נכנסים לספק של תפלה לפני הנץ, והיא שבהרבה ערים, כולל ירושלים, יש הפרש משמעותי בין זמני הנץ הנראה ממקומות גבוהים שונים בתוך אותה עיר. ולכאן יש להסתפק טובא אם ניתן לקבוע זמן אחד של נץ לכל העיר, או שצריך לקבוע זמן שונה לכל שכונה, ומה הגדר של "עיר" או "שכונה" בענין זה. ולענ"ד הבא להתפלל כותיקין חייב לברר את הספק הזה, או לברר כיצד לנהוג במדה שנשאר ספק. והשתדלתי למיטב יכולתי לעשות את זה. גם דנתי בהנהגה המצויה בהרבה מניני ותיקין, להקפיד מאד להתפלל בדיוק בשניה הכתובה בלוח. ומלבד שברור שמרן החזו"א ז"ל לא היה נוחא ליה מהנהגה זו, גם צע"ג אם יש בה שום תועלת, מטעמים שפירשתי בפנים. ולאור כל מה שבישרתי בענינים הנ"ל, הצעתי בסוף החיבור את הדרך היותר מהודרת לענ"ד לנהוג במניני ותיקין, וכיצד להשתמש בזמנים המופיעים בלוח הנכון. והנה אלפי מתפללים מוסרים את נפשם לקיים כל יום את ההידור של ק"ש ותפלה כותיקין, ולפחות פעם בשנה רוב בני תורה מצטרפים להם. ולענ"ד, הרוצה לקיים הידור זה כדון, ולא להיכשל בתפלה לפני הנץ ושאר מכשולים – צריך לברר לעצמו את הענינים שביארתי בספר הזה. ואע"פ שכתבתי את מסקנותי, אין זה מקומי כלל להכריע בשום דבר, ולא באתי אלא להציע את הדברים לפני תלמידי חכמים, והמעייין יבחר איזה דרך ישכון האור. ויה"ר שהמעיינים הרוצים לברר את דבר ד' זו הלכה, וללמוד ע"מ לקיים, ימצאו תועלת בדברי, ושנוכה במהרה למש"כ הרמב"ן ז"ל ולכשיתקיים מקרא שכתוב ועמך כולם צדיקים יהו כל ישראל כותיקין ולא יהו לעולם נזוקין עכ"ל, אבי"ר.

* * *

ביציאתו מהו אומר, מודה אני לפניך ד' א-לוקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. ואין כאן מקום לספר את כל התלאה אשר מצאתני בדרך לביהמ"ד, ויצילני ד'. ורק באופן כללי אברך את ד' שהחיני וקימני והגיעני להיות תלמיד בישיבה הקדושה מעלות התורה, וללמוד תורה ממורי ורבי מרן ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א. וגם זכיתי שמרן ראש הישיבה שליט"א קירבני בחבה רבה והנחני בדרך האמת. ואם הצלחתי להבין משהו מדרכי לימוד התורה, ומדרכי עבודת ד' בכלל, ועבודת התפלה בפרט, רובא דרובא הוא מה שזכיתי ללמוד ולקבל ממרן ראש הישיבה שליט"א. ויה"ר שיזכה להרביץ תורה ויראה לעדרים עוד רבות בשנים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

ברצוני גם להביע הכרת הטוב עצומה להורי היקרים הי"ו, אשר תמכו בי מעודי עד היום הזה בכל מיני עזרה, סיוע ועצה, בכל הענינים ובכל המצבים. ובפרט שהם תומכים בנו בנדיבות רבה, ומסירים ממנו כל דאגת הפרנסה כדי שאוכל לשבת במנוחת הנפש באהלה של תורה. ובטוחני שיש להם חלק בכל תורתי כחלק זבולון עם יששכר. ויה"ר שזכות התורה תגן עליהם להציל אותם מכל מכשול, ושיתברכו בכל מילי דמיטב בזה ובבא. ושיזכו לרוב נחת דקדושה מכל צאצאיהם.

הרה"ג ר' דוד בן-דוד שליט"א והרה"ג ר' חיים קלר שליט"א טרחו רבות לחשבן באופן נכון ומדויק את זמני הנץ הנראה בירושלים, ובחלק גדול של העולם, והוציאו לאור את לוחות הזמנים של מדרש "בכורי יוסף". וכמו הרבה מתפללי ותיקין אני מכיר להם טובה מרובה על זה. אני גם מודה מאד לרב קלר שליט"א שהקדיש כמה שעות לענות על שאלותי בנוגע להפרשים בין זמני הנץ במקומות שונים בירושלים. והנה, בחכמה של חישוב הזמנים אין לי יד ושם, ולא באתי לחלוק כלל על הנכונות במציאות של הזמנים שלהם. אך השאלה כיצד להשתמש בזמנים האלה, ובפרט אם ניתן לקבוע זמן אחד של הנץ לכל העיר – היא שאלה הלכתית, ובענין זה דעתי הקלושה שונה מדעתם של הרבנים הגאונים הנ"ל. ולא נמנעתי מלחלוק על דבריהם ומלכתוב את דעתי העניה. ואני מקווה שהרבנים הגאונים הנ"ל לא יקפידו עלי וידונו אותי לכף זכות, שכונתי אינה אלא לשם שמים, לברר לעצמי ולעזור לאחרים לברר את ההלכה, כדי לקיים את ההידור של ותיקין בדרך היותר נכונה.

נעזרתי רבות בכתיבת חיבור זה ע"י כמה מידידי, האברכים החשובים של הכולל של ישיבת מעלות התורה. ובפרט אני מודה מאד לרה"ג ר' אליהו וינר שליט"א שדנתי אתו באריכות על כמעט כל פרטי הסוגיא, ולרה"ג ר' אברהם דויטש שליט"א, שעבר בעיון על כל החיבור והעיר עליו הערות מחכימות רבות. ויה"ר שישלם להם ר' כפעלם הטוב.

קראתי את הספר בשם "דרך ישראל", ורמוזים בזה ראשי התיבות של שמי ושם נוות ביתי תחי', מנב"ת. אם הצלחתי ללמוד משהו מהתורה, הוא בעיקר בזכות עצתה החכמה ועזרתה המסורה. ויה"ר שנזכה אנחנו וכל זרענו ללכת בדרך הישרה, להבין ולהשכיל, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, אכי"ר.

אה"ח 1234567

המחבר

עיה"ק ירושלים תובכ"א

ניסו תשס"ג

מפתח הסימנים

חלק א

זמן קריאת שמע של שחרית

ביאור שיטות הראשונים

א - ה.	שיטות התוס' והרא"ש.....	יג.....
ו.	שיטות הטור ור' ירוחם.....	כג.....
ז - י.	שיטת הרמב"ן.....	כה.....
יא - יג.	שיטת ר' יונה.....	ל.....
יד - מז.	שיטת הראב"ד.....	לד.....
מז - יז.	שיטת הרשב"א.....	לח.....
יח - יט.	שיטת הריטב"א.....	לט.....
כ.	שיטת הרי"ף.....	מא.....
כא - כב.	שיטת הרמב"ם.....	מה.....
כג - כד.	ביאור הירושלמי.....	נו.....
כה.	שיטת בעה"מ.....	סא.....
כו.	שיטת הר"ח.....	סד.....
כז.	שיטת רש"י.....	סו.....
כח.	שיטת ההג"מ.....	סח.....
כט.	שיטת ר"ת.....	ע.....

שיטות השו"ע והאחרונים

ל.	ההכרעה במחלוקת אם זמן ק"ש מתחיל לפני הגיץ.....	עא.....
לא.	סיכום שיטות הראשונים ופסק השו"ע.....	עב.....
לב.	שיטת הגר"א.....	עד.....
לג.	שיטות האחרונים.....	פ.....